

Suuhygienistin ammatillisuus

Suuhygienistin ammatillisuus eli professionalismismi on tutkimuksen kohteena melko uusi ja vähän tarkasteltu aihe. Suuhygienisti-ammatti kaipaa kansainvälisesti yhtenäistä näkemystä siitä, mitä ammatillisuus suuhygienistin työssä tarkoittaa. Euroopan suuhygienistijärjestö, European Dental Hygienists Federation (EDHF), on laatinut suuhygienistin ammatin profiilikuvauksen, joka on alustava vaihe yleisen viitekehyksen luomisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla on olennaista pohtia, mitä asiantuntijuus on, millaisten standardien tulisi ohjata ammattilaisten toimintaa, sekä miten asiantuntijuutta voidaan tutkia ja kehittää. Muita vastaavia käytössä olevia termejä ovat esimerkiksi ammatillinen osaaminen, kompetenssi ja toistaiseksi hieman vieraampi ammatillisuus. Mitä ammatillisuus on ja miten se ilmenee suuhygienistin työssä?

Ammatillisuus terveydenhuollossa

Ammatillisuutta on yleensä kuvattu uskomusjärjestelmänä siitä, kuinka parhaiten organisoida ja tuottaa hyvää terveydenhoitoa. Se ei kuitenkaan ole vain lista toivottuja ominaisuuksia tai rakennu pelkän tietomäärän varaan. Paremminkin sitä voi ajatella motivoivana voimana, jonka ansiosta ammattiryhmät kokoontuvat yhteen ja määrittävät yhteiset osaamisstandardit ja eettiset arvot, joita he lupaavat työssään noudattaa ja joiden toteutumiseen potilaat voivat luottaa. Asiantuntemuksellaan he tekevät itsenäisesti ammatinharjoittamiseen kuuluvia päätöksiä. Ammatillisuus toimii kolmella tasolla: yksilöiden valinnat ja käyttäytyminen, ihmisten välinen toiminta sekä organisaatioiden toiminta.

Kuvaukset viittaavat siihen, että ammatillisuus ei ole ominaisuus, jonka voi suoraan oppia toisilta tai kirjoista. Se on yhdistelmä arvoja, tietoja ja taitoja, jotka tulee sisäistää itse ja jotka kehittyvät ammatilliselle kokemuksen ja ajan myötä. Ammatillisuutta voi opettaa, mutta sen mittaaminen ja arvioiminen on vaikeaa.

Japanilaisessa tutkimuksessa selvitettiin suuhygienistien käsityksiä ammatillisuuden rakenneosista. Tutkimuksen tuloksena muodostui kahdeksan ammatillisuuteen liittyvää ydinkompetenssia, joita olivat persoonallisuus, eettisyys, elinikäinen oppiminen, potilastyö, moniammatillinen yhteistyö, korkea asiantuntemuksen taso, roolit ja vastuut, sekä näkemys yhteiskunnallisesta ja organisaation kehittämisestä. Koulutustausta, aiempi työympäristö ja kollegojen kanssa harjoitettu vuorovaikutus vaikuttivat käsityksiin ammatillisuuden rakenneosista. Yliopistosta valmistuneet suuhygienistit näkivät itsensä oppineina ja yliopistosairaalassa työskentelevät helpottajina. Hammasklinikalla työskentelevät taas kokivat olevansa taitavia käsityöläisiä ja moniammatillisissa tiimeissä työskentelevät työtovereita.

Toisessa tutkimuksessa, jossa suun terveydenhuollon koulutusohjelman henkilökunnan arviointitaitoja pyrittiin parantamaan kehittämisprojektin avulla, ammatillisuuden ydinarvoiksi luettiin potilaan oikeuksien kunnioittaminen, yksityisyys, luottamuksellisuus, hyvän

edistäminen ja vahingon estäminen, oikeudenmukaisuus, totuudenmukaisuus, sekä lakien ja säädösten noudattaminen. Kehittämiskohtien tarkoituksena oli tehostaa henkilökunnan taitoja arvioida opiskelijoiden ammatillista päätäksentekoa. Tuloksena oli, että koulutuksen jälkeen henkilökunta koki arvioinnin varmempana ja mukavampana, ja arviointi sisälsi enemmän ydinarvoja koskevaa asiaa. Opiskelijat olivat tyytyväisempiä saamaansa arviointiin ja oppimiskokemuksiinsa ammatillisuuteen ja etiikkaan liittyen.

Etiikka osana suuhygienistin ammatillisuutta

Etiikka luo perustan suuhygienistin ammattitoiminnalle. Suuhygienistin tulee ymmärtää terveydenhuollon eettiset periaatteet ja soveltaa niitä potilastyössä. Näiden periaatteiden perustana tulee olla potilaan hyvinvointi, potilaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja oikeudenmukaisuus. Valmistuvan suuhygienistin tulee muun muassa osata erottaa eettiset ja epäeettiset tilanteet, arvostaa ja kunnioittaa toisia ilman ennakkoluuloja sekä osoittaa ammatillisuutta myös sähköisten hoitotietojen käytössä ja digitaalisessa kommunikoinnissa.

Sosiaalisen median käytössä suuhygienistin tulee noudattaa samoja eettisiä ohjeita kuin muussakin työssä, julkisessa kirjoittamisessa ja tiedonhankinnassa. Sosiaalinen media mahdollistaa verkostoitumisen ja tiedottamisen, mutta siellä ei voi hoitaa potilassuhteisiin liittyviä asioita. Suuhygienisti on lojaliteettivelvollinen työnantajaansa kohtaan; toiminta sosiaalisessa mediassa voi vaikuttaa koko ammattikunnan maineeseen.

Hammaslääkäri- ja suuhygienistiopiskelijoiden ammatillista käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa tarkasteltiin eräässä tutkimuksessa. Tuloksista selvisi, että vain 4 % opiskelijoiden Facebook-profiileista oli täysin julkisia; loput olivat joko osittain julkisia tai täysin yksityisiä. Suuhygienistien profiilit olivat keskimäärin julkisempia kuin hammaslääkäreiden. Yli puolella oli profiilissaan kaikille julkisia kuva-albumeita, mutta vain 2 % salli kenen tahansa nähdä henkilökohtaisia tietoja, kuten syntymäpäivä, osoite, sähköposti, puhelinnumero ja poliittinen vakaumus. 6 % profiileista sisälsi jotakin epäammatillista, yleisimmin päihteiden käyttöön liittyvää materiaalia. Aihetta tulisi käsitellä opetuksessa, ja opiskelijoiden ja ammattilaisten tulisi miettiä, millaisen kuvan he itsestään antavat somessa. Epäammatillinen käyttäytyminen Facebookissa on jopa johtanut terveysalan opiskelijoiden koulusta erottamiseen.

Haasteitakin löytyy ja on esimerkiksi pohdittava, kuinka nykypäivän kulutuskulttuuri vaikuttaa suun terveydenhuoltoalaan. Hoidon hyödyt voivat potilaan näkökulmasta olla vain esteettisiä, ja ammattilaisen on löydettävä tasapaino potilaan vaatimusten täyttämisen ja asianmukaisen hoidon standardien ylläpitämisen välillä. Puhuttaessa professionalismista ja etiikasta hammaslääketieteessä on siis otettava huomioon liiketoiminnan ja talouden vaikutukset, etenkin yksityisellä sektorilla.

Opetussuunnitelman tehokkuutta on tarkasteltu suuhygienistiopiskelijoiden ammatillisen vastuun kasvattamisessa. Tutkimuksessa opetussuunnitelmaan tehtiin muutoksia ammattidentiteetin syntymisen teorioiden pohjalta: opiskelijat muun muassa viettivät klinisiä jaksoja urbaanissa ympäristössä ja maaseudulla, jolloin he tapasivat myös vähempiosaisia ja vähemmistöihin kuuluvia potilaita. Viimeisenä lukukautena opiskelijoilla oli vahvistunut käsitys, että jokaisella yksilöllä on oikeus suun terveydenhuoltoon ja yhteiskunnalla on velvollisuus tarjota sitä. He myös tunsivat olevansa velvollisia auttamaan ja uskoivat, että voivat itse vaikuttaa yhteisöön ja toimia muutoksentehtäjinä.

EDHF ja suuhygienistin ammatin profiilikuvaus

European Dental Hygienists Federation on järjestö, jonka perimmäisenä tarkoituksena on edistää suun terveyttä sekä vahvistaa suuhygienistin ammattia Euroopassa. Järjestö edustaa 23 kansallista suuhygienistiliittoa ja noin 38 000 suuhygienistiä ympäri Eurooppaa. Yksi järjestön tavoitteista on tuottaa yleinen koulutuksen viitekehys, joka tunnustetaan EU-direktiivein. Alustava vaihe viitekehysten luomisessa on syyskuussa 2019 päivitetty suuhygienistin ammatin profiilikuvaus. Profiilikuvaus sisältää neljä niin sanottua domainia eli kompetenssialuetta: Ammatillisuus, Turvalliset ja tehokkaat hoitokäytännöt, Potilaskeskeinen hoito, ja Suun terveys yhteiskunnassa.

Domain II, Turvalliset ja tehokkaat hoitokäytännöt, kattaa näyttöön perustuvan hoidon, tiimityöskentelyn ja kommunikoinnin, riskienhallinnan, ammatillisen kouluttautumisen ja osaamisen ylläpitämisen, sekä johtamisen taidot. Opetushenkilökunnan on varmistettava, että opiskelijat toimivat turvallisesti ja ovat tarpeeksi päteviä hoitamaan potilaita. Domain III, Potilaskeskeinen hoito, edellyttää valmistuvalta suuhygienistiltä kliinisen työn taitoja, kuten kariologian ja parodontologian osaaminen, anti-infektiivinen hoito, suun terveystarkastusten tekeminen ja hoitosuunnitelmien laatiminen yhdessä potilaiden kanssa. Kaiken päätöksenteon ytimessä on oltava potilaan tarpeet ja hoidosta koituva hyöty. Domainin IV, Suun terveys yhteiskunnassa, mukaan suuhygienisti edistää yksilöiden, perheiden ja ryhmien suun terveyttä sekä ehkäisee suun sairauksia yhteiskunnassa. Lisäksi hän osallistuu interventio-ohjelmien suunnitteluun, tunnistaa riskitekijöitä ja motivoi potilaita elämäntapamuutoksiin.

Domainissa I ammatillisuutta tarkastellaan etiikan, lakien ja säädösten sekä ammatillisen käyttäytymisen pohjalta. Kuten edellä on mainittu, etiikan osuus ammatillisuudessa on hyvin tärkeä. Suuhygienistillä tulee olla laaja tietämys ja osaaminen suun terveydenhoidon alaan liittyvistä laeista ja säädöksistä. Lakien ja säädösten on toteuduttava käytännössä. Lainsäädäntöä tulee noudattaa samoin kaikkien potilaiden kohdalla, myös heidän, jotka eivät kykene huolehtimaan itse itsestään.

Ammatillinen käyttäytyminen voidaan nähdä toimintatapana, jolla suuhygienisti pohtii ja sovittaa yhteen työn erilaisia näkökohtia, osoittaen ammatillista vastuunkantoa. Ammatillinen käyttäytyminen on tärkeä kompetenssi, jonka tulee näkyä kaikilla suun terveydenhuollon osa-alueilla ja ilmetä kyknä tarjota korkealaatuisia palveluita. Ammatillisesti käyttäytyvä suuhygienisti osaa kommunikoida vaivattomasti potilaiden ja kollegojen kanssa, tuntee oman osaamisensa rajat ja kysyy tarvittaessa neuvoa, selittää toimintansa ja päätöksensä avoimesti, kehittää itseään jatkuvasti, sekä käyttää omaa päättelykykyään ongelmatilanteissa.

Tulevaisuuden näkymät

Suuhygienistin ammatillisuus on toistaiseksi kohtalaisen vähän tutkittu ja puhuttu aihe verrattuna hammaslääkäreiden ammattikuntaan. Tämä johtuu luultavasti osittain siitä, että suuhygienisti on ammattina hammaslääkäriä nuorempi ja sen harjoittajia löytyy vähemmän. Lisäksi suuhygienisti ei ole ammattina tunnustettu niin laajalti: esimerkiksi Saksassa ei tällä hetkellä virallisesti ole olemassa suuhygienistin ammattia tai siihen johtavaa koulutusta. Kuitenkin esimerkiksi Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa suuhygienistit ovat kehittäneet ammatillisen autonomian, jossa heillä on paljon vastuuta ja työnkuva on hyvin laaja. Toivottavaa on, että samanlaista kehitystä tullaan näkemään muuallakin.

Aiheen tutkiminen on vielä alkutekijöissään ja kaipaa jatkoa. On tärkeää, että tutkimuksiin valitaan usein myös opiskelijoita eikä ainoastaan valmistuneita, työelämässä olevia suuhygienistejä. Näin opetussuunnitelmiin voidaan tehdä tarvittaessa muutoksia ja ammatillisuuden kehittyminen alkaa jo opintojen aikana. Käsitys suuhygienistin ammatillisuudesta vaikuttaa olevan Suomessa melko yhtenäinen, mutta kansainvälisellä tasolla on kehitettävää.

Lähteet

American Board of Medical Specialties 2012. ABMS Definition of Medical Professionalism (Long Form). Viitattu 3.2.2020 <https://www.abms.org/media/84742/abms-definition-of-medical-professionalism.pdf>.

Blue, C. M. 2012. Cultivating Professional Responsibility in a Dental Hygiene Curriculum. *Journal of Dental Education*. Vol. 77, No. 8, 1042–1051. Viitattu 3.2.2020 <http://www.jdentaled.org/content/jde/77/8/1042.full.pdf>.

Christie, C.; Bowen D. & Paarmann, C. 2007. Effectiveness of faculty training to enhance clinical evaluation of student competence in ethical reasoning and professionalism. *Journal of Dental Education*. Vol. 71, No. 8, 1048–1057. Viitattu 3.2.2020 <http://www.jdentaled.org/content/jde/71/8/1048.full.pdf>.

European Dental Hygienists Federation 2018a. Domain I Professionalism. Profiilikuvauksen liite.

European Dental Hygienists Federation 2018b. Domain II Safe and Effective Clinical Practice. Profiilikuvauksen liite.

European Dental Hygienists Federation 2019a. Home. Viitattu 3.2.2020 <https://www.edhf.eu/>.

European Dental Hygienists Federation 2019b. Professional Profile and Competences of Dental Hygienists in Europe. Viitattu 4.2.2020 <https://www.edhf.eu/cms/wp-content/uploads/2019/11/EDHF-Professional-Profile-DH-in-Europe-September-2019.pdf>.

Henry, R. K. & Molnar, A. L. 2012. Examination of Social Networking Professionalism Among Dental and Dental Hygiene Students. *Journal of Dental Education*. Vol. 77, No. 11, 1425–1430. Viitattu 3.2.2020 <http://www.jdentaled.org/content/jde/77/11/1425.full.pdf>.

International Federation of Dental Hygienists 2017. Germany. Home > Working Abroad > Germany. Viitattu 30.1.2020 http://www.ifdh.org/wk_abroad/germany.html.

Nagatani, Y.; Imafuku, R.; Takemoto, T.; Waki, T.; Obayashi, T. & Ogawa, T. 2017. Dental hygienists' perceptions of professionalism are multidimensional and context-dependent: a qualitative study in Japan. *BMC Medical Education* 2017:267.

Patja, K.; Louhimo, J. & Kääpä, P. 2014. Muuttuva ja muuttumaton professionalismismi: lääkärin ammatillisuuden uudet haasteet. Katsaus. Duodecim-lehti 130, 21–28. Viitattu 3.2.2020 <https://www-terveysportti-fi.ezproxy.turkuamk.fi/xmedia/duo/duo11426.pdf>.

Suomen Suuhygienistiliitto SSHL ry 2015. Suuhygienistin eettiset ohjeet. Viitattu 3.2.2020 <https://www.suuhygienistiliitto.fi/jarjesto/eettiset-ohjeet/>.

Tilander, S. 2017. Pidetään kiinni professionalismista. Pääkirjoitus. Suomen Hammaslääkärilehti 3/2017, 5. Viitattu 3.2.2020 https://www.lehtiluukku.fi/lehti/hammaslaakari-lehti/_read/03-2017/144311.html.

Trathen, A. & Gallagher, J. E. 2009. Dental professionalism: definitions and debate. British Dental Journal. Vol. 206, No. 5, 249–253. Viitattu 3.2.2020 <https://www.nature.com/articles/sj.bdj.2009.164.pdf?origin=ppub>.

Wynia, M. K.; Papadakis, M. A.; Sullivan, W. M. & Hafferty, F. W. 2014. More Than a List of Values and Desired Behaviors: A Foundational Understanding of Medical Professionalism. Academic Medicine. Vol. 89, No. 5, 712–714. Saatavilla https://journals.lww.com/academicmedicine/fulltext/2014/05000/More_Than_a_List_of_Values_and_Desired_Behaviors_.13.aspx.